

40 JAAR

**Samenwerken
in de regio
Arnhem Nijmegen**

“De regio **Arnhem**
Nijmegen probeert
steeds meer bruggen
te slaan binnen de
regio, maar mist
nationaal nog
steeds de boot.”

Conclusie **Toon van Asseldonk**
op basis van eigen ervaringen,
gesprekken met sleutelfiguren
en enkele Haagse bronnen.

Aanleiding voor deze inventarisatie

Het begin

40 jaar geleden zijn Geurt van de Kerk en Ed van Venrooy het bedrijf gestart dat nu KplusV heet. Ter gelegenheid van het **veertigjarig** bestaan heeft de huidige directeur van KplusV, Hendrik van der Meulen, mij gevraagd te inventariseren hoe het nu staat met de **economische samenwerking** in deze regio Arnhem Nijmegen, waar KplusV al veertig jaar aanwezig is.

De indruk bestaat dat die niet optimaal is en dat daardoor potenties onvoldoende verzilverd worden. Dat moet dus getoetst worden. Is dat namelijk wel zo en waarom is dat dan zo? Wat zou er moeten gebeuren om daar verbetering in aan te brengen?

Het algemene beeld is dat de regio Arnhem Nijmegen alles in huis heeft om een topregio te zijn.

Om die vraag te beantwoorden heb ik een aantal sleutelfiguren in de regio benaderd, zowel vanuit de overheid, als ook uit het bedrijfsleven en de kennisinstellingen. De triple helix dus. Tot mijn grote genoegen bleek iedereen die door ons werd benaderd bereid het gesprek hierover met mij aan te gaan. Verder heb ik wat contacten in Den Haag bevroegd op hun visie op de regio Arnhem Nijmegen.

Dat betrof twee Kamerleden (één nog zittend, één in de vorige periode actief) en twee ministers (eentje uit het vorige kabinet, de andere uit een eerdere periode).

Het algemene beeld is dat de regio Arnhem Nijmegen alles in huis heeft om een topregio te zijn. Het is er prettig wonen, goed verblijven, prima werken. De voorzieningen zijn goed, er is een mooi evenwicht tussen bruisende steden en een ontspannen platteland, heuvels en rivieren, natuur en cultuur. De kennisinstellingen zijn van top-niveau, het bedrijfsleven is divers en innovatief. Toch blijft deze regio wat achter als het om economische groei en brede welvaart gaat, vergeleken met landelijke cijfers.

Recent onderzoek van Otto Raspe, verbonden aan de Rabobank, bevestigt dat opnieuw. Hoe kan dat?

Mijn persoonlijke band met deze regio

Toen KplusV veertig jaar geleden ontstond, was ik na mijn studie economische geografie en een eerste baan in Utrecht inmiddels werkzaam in de regio Nijmegen. Ik was toen adjunct-secretaris van de KvK Nijmegen en heb in die periode samen met mijn Arnhemse collega Dick van der Meer en professor Lambooi een rapport geschreven: Meerwaarde voor Midden-Gelderland. Daarin hebben wij een onderbouwd pleidooi gehouden voor meer samenwerking tussen de regio's Arnhem en Nijmegen om het aanwezige potentieel beter te benutten. We kregen steun voor ons streven, maar toch is de bepleitte samenwerking toen niet van de grond gekomen. Ook ons voorstel om in elk geval de beide Kamers van Koophandel te fuseren haalde het toen niet (is later wel gebeurd). Wel was het één van de pijlers op basis waarvan

enkele jaren later de zogenaamde "commissie Bakker" met een vergelijkbaar voorstel kwam. Dat is uiteindelijk de basis geworden voor wat later de Stadsregio Arnhem Nijmegen zou gaan heten.

Later heb ik het nog eens geprobeerd: ik was inmiddels directeur van ARE Regio Nijmegen en werd dat enkele jaren later ook van RECO Arnhem; die beide organisaties heb ik toen samengevoegd tot ESKAN (Economische Stimulering Knooppunt Arnhem Nijmegen). Dat was voor mijn gevoel noodzakelijk omdat de stadsregio Arnhem Nijmegen zich met name richtte op infrastructuur en woningbouw, niet op de economie.

Daarna heb ik deze regio verlaten om voor KplusV enkele nieuwe vestigingen op te zetten in Rotterdam, Amsterdam en Utrecht.

// Maar het oosten van het land bleef trekken en in 2000 kwam ik terug om directeur te worden van de GOM.

Maar het oosten van het land bleef trekken en in 2000 kwam ik terug om directeur te worden van de GOM. Na drie jaar fuseerde die met de Overijsselse ontwikkelingsmaatschappij en daarmee ontstond Oost NL. Daar ben ik nog vijf jaar directeur van geweest en ik heb in die periode met name gewerkt aan meer focus in het werk van Oost NL voor de regio. De speerpunten werden food, health en technology. Toen is ook het idee ontstaan van DE GEZONDE MENS als centraal thema voor met name de regio Arnhem Nijmegen. Daar was echter onvoldoende draagvlak voor. Wel ontstonden in die periode concepten als Food Valley en Health Valley. Veel ervan zie ik nu terug in het concept Lifeport.

Toen ik bezig was om de GOM en de OOM te laten samengaan in Oost NL bleek dat het bureau ESKAN op omvallen stond. De deelnemende gemeenten zagen de meerwaarde

van economische samenwerking op het niveau van de regio Arnhem Nijmegen niet meer in en wilden hun bijdrage daaraan stoppen. De RvC van Oost NL is toen akkoord gegaan met mijn voorstel om ESKAN te integreren in het nieuwe Oost NL. En zo geschiedde.

Na een korte tussenperiode waarin ik werkzaam was in Den Haag, kwam ik terug in deze regio als burgemeester van Overbetuwe. Dat was in de nadagen van de Stadsregio Arnhem Nijmegen. De wettelijke verplichting om als regio Arnhem Nijmegen op enkele belangrijke thema's regionaal samen te werken verviel en de gemeente Arnhem trok de stekker eruit. Einde Stadsregio Arnhem Nijmegen dus.

Mij werd toen gevraagd om toch nog eens te proberen of economische samenwerking op het niveau van

deze regio haalbaar was en dan bij voorkeur in triple helix-verband. Dus werd The Economic Board opgericht om nog wat te redden van de teloorgang van de stadsregio Arnhem Nijmegen. Enkele jaren later drong het besef door dat regionaal samenwerken op het niveau van de regio Arnhem Nijmegen toch noodzakelijk was om belangrijke opgaven die het niveau van individuele gemeenten overstegen te kunnen adresseren. De Groene Metropool Regio was een feit. Dit is een gemeenschappelijke regeling

waarin alleen de gemeenten participeren, anders dus dan de Economic Board die tripartiet samengesteld is.

Na mijn burgemeesterschap in Overbetuwe ben ik als associate weer verbonden geraakt aan KplusV. In dat verband is mij in 2024, in het kader van het veertigjarig bestaan van KplusV, gevraagd deze inventarisatie naar de (economische) samenwerking in de regio Arnhem Nijmegen uit te voeren. Een taak die ik met veel plezier op me genomen en uitgevoerd heb.

Hoe staat het er voor in 2024: de inventarisatie

Een twintigtal bronnen heeft mij input gegeven om te komen tot het trekken van conclusies en het doen van aanbevelingen. Daarbij wil ik benadrukken dat dit document mijn bevindingen weergeeft, niet per se die van mijn individuele bronnen. Wel durf ik te stellen dat de meesten zich zullen herkennen in dit verslag. Maar in elk gesprek heb ik benadrukt dat ik geen individuele citaten zal gebruiken die herkenbaar terug te leiden zijn naar één van de personen die ik gesproken heb. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit verslag berust dus geheel bij mij.

De regio zit op goud, is een vaak terugkomende constatering. Dan gaat het over welzijn, gezondheid, energie, voeding; alles wat de mensheid de komende jaren hard nodig heeft, heeft deze regio in huis. De samenwerking is groeiende, is het algemene idee. Het gaat dus de goede kant op. Tot zover het goede nieuws.

// De regio zit op goud, is een vaak terugkomende constatering.

Even algemeen is de opvatting dat het veel te langzaam gaat: dat er enorm veel gepraat wordt, maar dat er niet doorgepakt wordt.

Dat er geen duidelijke koers is. Dat echt leiderschap op het niveau van de regio ontbreekt. Dat die aarzelende vooruitgang te veel het karakter van een Processie van Echternach heeft. Dat Arnhem en Nijmegen als steden toch nog (te) vaak een eigen koers kiezen, dat de wil tot echt samenwerken niet beklijft.

Waar de regio heel goed in is: het bedenken van argumenten waarom de samenwerking niet goed van de grond komt. Dat varieert van de fysieke afstand tussen de twee steden met rivieren als scheidslijnen, tot cultuurverschillen tussen de beide steden, het niet aanwezig zijn van hoofdkantoren van grote bedrijven en het ontbreken van een echte urgentie. Door die argumenten te benoemen, mogen we kennelijk

accepteren dat de samenwerking niet optimaal is. Maar dat is onzin natuurlijk. De regio blijft aantoonbaar achter in economisch opzicht als het om brede welvaart gaat, zoals het recente onderzoek van Otto Raspe^[1] opnieuw heeft aangetoond. De relatieve positie verslechtert en geen enkel argument kan dus legitimeren dat er niet alles aan gedaan wordt om die achterstand weg te werken.

[1] www.rabobank.nl/kennis/q011442645-brede-welvaart-en-economie-in-gelderland-zuid

Regelmatig wordt “het ontbreken van echte urgentie” aangevoerd als reden voor de niet optimale samenwerking in de regio. Daarmee wordt bedoeld dat niet zoals bijvoorbeeld in de regio Eindhoven het vertrek van een groot bedrijf als Philips een urgentie gaf aan het samenwerken. Toch zijn er ook in de regio Arnhem Nijmegen toonaangevende bedrijven vertrokken (AkzoNobel) en blijft de groei van de economie en de brede welvaart al jaren structureel achter bij landelijke ontwikkelingen. Hoeveel urgentie hebben we nodig?

De versnippering is groot: elke subregio heeft zijn eigen initiatieven, een eigen agenda, eigen merken, eigen speerpunten en eigen lobby. Dit komt in bijna elk gesprek wel terug. Zowel binnen als buiten de regio is er daarom ook geen zicht op waar de kracht van het geheel nu zit, wat de echte meerwaarde zou kunnen zijn, welke speerpunten breed gedragen worden, waar de

// De versnippering is groot: elke subregio heeft zijn eigen initiatieven, een eigen agenda, eigen merken, eigen speerpunten en eigen lobby.

regio echt op in wil zetten. In veel gesprekken komt naar voren dat de verschillende ecosystemen in de regio duidelijk sterker aan het worden zijn. Wel moeten ze nog meer naar elkaar toe groeien, meer met elkaar verknoot worden. We moeten in deze regio eens ophouden de verschillen uit te vergroten en in plaats daarvan de overeenkomsten omarmen, de nadruk leggen op waar we elkaar versterken en aanvullen tot een gezamenlijke topregio.

Een sprekend voorbeeld daarvan is het concept Lifeport. Vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven en van de kennisinstellingen hebben allang samen besloten dat dit het centrale thema van de regio zou moeten zijn. Maar er is

kennelijk onvoldoende draagvlak bij de overheden in de regio. En er is niemand die zich vanuit die overheidsgeledingen opwerpt

om het onderwerp nu eens op de agenda te zetten en de regio te dwingen daar nu echt een besluit over te nemen.

Persoonlijk denk ik dat het een prima label zou zijn voor deze regio. Je kunt heel goed uitleggen wat er onder verstaan moet worden en waarom juist deze regio het recht heeft om zich op dit thema te profileren. Maar dan moet dat besluit wel genomen worden en moet tegelijkertijd het besef daarbij ontstaan dat je aan een dergelijk label minstens tien jaar moet werken om het voldoende inhoud en volume te geven.

Ga er niet weer eindeloos over vergaderen, nuanceren, bijschaven. Gewoon beslissen en aan de slag. Verder moet je het label laden met een narratief dat iedereen gaat gebruiken, vanuit elke geleding, bij elke gelegenheid, te pas en te onpas. Je woont in Lifeport, je werkt in Lifeport, je ontspant en sport in Lifeport, je verhuist naar Lifeport, het gebeurt in Lifeport. Veel bedrijven en kennisinstellingen in de regio herkennen zich in dit concept. Aangegeven wordt vanuit het bedrijfsleven dat de samenwerking met de kennisinstellingen de laatste jaren sterk gegroeid is. De agenda's

worden steeds meer op elkaar afgestemd en daarbij is het thema Lifeport een belangrijke leidraad. Zorgen bij het bedrijfsleven betreffen onder meer de profilering van de regio in Den Haag.

//
Ga er niet weer eindeloos over vergaderen, nuanceren, bijschaven. Gewoon beslissen en aan de slag.

De versnippering in de regio heeft ertoe geleid dat tot nu toe weinig successen geboekt zijn bij bijvoorbeeld de toekenning van Regiodeals. Ook in het programma Beethoven is de regio Nijmegen ten onrechte niet genoemd (Twente wel). Wel wordt geconstateerd dat de Regiodeal "Gezonde groene groei" die in deze regio terechtgekomen is, de samenwerking een stevige impuls gegeven heeft. Dat is dus hoopgevend en een teken dat het wel kan als het echt nodig is.

Het bedrijfsleven heeft, naar mijn mening volkomen terecht, de indruk dat het onderwerp economie bij de overheden niet hoog op de agenda staat. Meer aandacht lijkt daar te zijn voor woningbouw, transities, duurzaamheid, terwijl de economische basis toch echt op orde moet zijn om daar voldoende in te kunnen investeren. Daarbij is men er zich van bewust dat ruimte een schaars goed is in de regio en dat belangrijke afwegingen daarbij gemaakt moeten worden om dat schaarse goed verstandig te verdelen over de verschillende vragers.

De betrokkenheid van het bedrijfsleven bij dit soort onderwerpen zou groter moeten zijn, vindt men daar. Naar mijn mening zou het bedrijfsleven daar ook veel actiever, al dan niet georganiseerd, in op moeten treden. De opmerking dat die afstand er is komt meerdere malen terug in de gesprekken, maar de bereidheid om daar als bedrijfsleven

ook een actieve rol in te pakken is nog niet breed aangetroffen.

Het bedrijfsleven heeft, naar mijn mening volkomen terecht, de indruk dat het onderwerp economie bij de overheden niet hoog op de agenda staat.

En dan de governance. Waarom moet de voorzitter van de Economic Board een burgemeester zijn? Van de GMR kan ik dat nog begrijpen (hoewel?) maar van de EB niet. De voorzitter daarvan moet een bevlogen boegbeeld zijn die de kernboodschap omarmt, uitdraagt, ervoor lobbyt, ermee netwerkt. Dus maak gewoon een profiel voor die rol en neem pas genoeg met iemand als die aan dat profiel voldoet. In de gesprekken komt het ontbreken van een aansprekend en gezaghebbend boegbeeld vaak naar voren. Het lijkt logisch om daar actief naar op zoek te gaan en daar dus eerst een helder profiel voor te maken. Het boegbeeld zou vervolgens de voorzittersrol van de Economic Board op zich kunnen nemen.

Onderwerp van aandacht bij de Economic Board is de positie van de regio Wageningen. Hoort die er nu wel of niet bij? In de Groene Metropool Regio is Wageningen

niet aangesloten. Hier moet dus een keuze gemaakt worden, de positie moet voor iedereen helder zijn.

Verder moet de triple helix niet alleen een rol hebben in de Economic Board, maar ook betrokken worden bij andere onderwerpen die belangrijk zijn voor de ontwikkeling van de regio. Denk aan de opgaves die betrekking hebben op woningbouw, infrastructuur, de grote transities. Vaak kwam in de gesprekken naar voren dat de EB en de GMR los van elkaar opereren en daar is bij velen onbegrip over (waarom kan dat niet in elkaar geschoven worden?). Wel wordt gezien dat er een zekere vorm van toenadering tussen deze twee gremia lijkt te ontstaan. Dat wordt dan ook als positief en gewenst ervaren.

Aanbevelingen

Het gaat de goede kant op met de samenwerking binnen de regio Arnhem Nijmegen, maar de profilering naar buiten toe laat nog te wensen over. Het moet echt beter om de economische potenties die

volop aanwezig zijn verder te verzilveren. En die economische basis is essentieel om andere uitdagingen als regio voortvarend ter hand te kunnen nemen. Daarom doe ik de volgende aanbevelingen:

//
Het gaat de goede kant op met de samenwerking binnen de regio Arnhem Nijmegen, maar de profilering naar buiten toe laat nog te wensen over.

- > 1** Omarm het concept Lifeport als het label voor deze regio en doe dat voor tenminste tien jaar.
- > 2** Erken dat de economie op orde en sterk moet zijn om op andere terreinen de noodzakelijke (transitie-) stappen te kunnen zetten.
- > 3** Versterk en vereenvoudig de governance; zet de juiste mensen op sleutelplekken en doe dat aan de hand van een duidelijk profiel. Belangrijk hierbij is de relatie tussen de EB en de GMR, zowel bestuurlijk als qua uitvoerend bureau voor de regio. Schuif dat zoveel mogelijk in elkaar en spreek met één mond.

- > 4** Verbind de verschillende ecosystemen in de regio en doe dat onder de gezamenlijke noemer Lifeport. De nog steeds opduikende kloof tussen Arnhem en Nijmegen moet verder gedicht worden.
- > 5** Zorg voor een eenduidige krachtige lobby vanuit alle geledingen en voor de regio als geheel en doe dat als triple helix.
- > 6** Presenteer de regio Lifeport in Den Haag en nodig Den Haag uit in de regio Lifeport.

Citaten uit Haagse kringen

Oud-minister
(opgegroeid in Arnhem):

Arnhem en Nijmegen hebben nooit van harte samengewerkt. Maar het zal er nu toch van moeten komen. Ook twee verschillende culturen kunnen dat. Vroeger lagen er twee rivieren tussen. Nu eigenlijk geen enkele meer.

Kamerlid
(echte Randstedeling):

Ik denk vooral aan de Radboud en expertise daar op gebied van medisch onderzoek en letteren. Denk aan NEC uiteraard, en plekken waar ik weleens ben geweest als het Gelredome, Musis, Papendal, de Vereniging en de Market Garden locaties. Aan het feit dat de stadsregio Arnhem Nijmegen weliswaar een totaal ander karakter heeft dan de rest van Gelderland (stedelijker, meer concentratie cultuur e.d.) maar tegelijk ook de schakel is tussen Food Valley, Veluwe en Achterhoek. En aan twee prominente burgemeesters van de beide steden die allebei landelijk een duidelijke stem hebben. En tenslotte denk ik aan volatiele lokale politiek in Arnhem en nogal linkse politiek in Nijmegen.

**Oud-kamerlid
(komt uit Brabant):**

Mijn associaties met Regio Arnhem Nijmegen: de regio mag wel wat zelfbewuster. Ik zie de regio namelijk als het ideale Nederland: historische steden die flink ontwikkeld zijn met wonen, werken, cultuur, onderwijs en veel voorzieningen, ingebed in prachtige natuur en met vele landelijke kleine kernen. Het verbindt Limburg, Brabant, Utrecht, Gelderland en Duitsland met elkaar en is eigenlijk een schakelpunt in ons land vanwege de centrale ligging. Als Green Valley is het niet alleen een economische en innovatieve hotspot, maar ook de bron van ons failliete landbouwbeleid uit het verleden. Het is een plek met

droge voeten vanwege de hoogte, maar dat gaat niet vanzelf met de grote rivieren die erdoorheen stromen. Het is ook een gefortuneerde regio: er wonen bovengemiddeld veel mensen die het goed getroffen hebben; in dat opzicht kan het ideale Nederland ook uitsluiting brengen. Mijn bottomline is: ik zou er wel willen wonen, of er burgemeester willen worden.

Minister uit vorig kabinet:

Geen idee wat de regio is en wil zijn. Te veel verschillende merken en labels. Andere regio's doen dat richting Den Haag veel beter: simpeler en herkenbaar, maar vooral door een eenduidige heldere boodschap die iedereen uit die regio meeneemt naar Den Haag. Omdat er in de regio Arnhem Nijmegen veel interne concurrentie lijkt te zijn, komt de regio niet snel in aanmerking voor bijvoorbeeld regio-deals. Je ziet ze ook weinig in Den Haag, met name de burgemeesters komen er weinig. Toen Beethoven in de steigers stond belde de burgemeester van Eindhoven

dagelijks met ministers, ook andere regio's probeerden aansluiting te vinden. Uit Arnhem Nijmegen was het stil. Branding ontbreekt, er is nauwelijks lobby.

Ik vraag me ook af waarom bewindslieden bijvoorbeeld niet uitgenodigd worden voor het vuurwerk voorafgaand aan de Vierdaagse. Of waarom er niet zoals vanuit Twente of de Achterhoek jaarlijks een event georganiseerd wordt in Den Haag. Lifeport lijkt een prima label voor dit gebied, het thema gezondheid is bovendien de komende jaren hot.

Lijst van geïnterviewden

Jean Schreurs

NXP

Marcel Hielkema

VNO-NCW

Carol van Eert

Burgemeester Rheden/oud-directeur Stadsregio Arnhem Nijmegen

Daniel Wigboldus

CvB Radboud Universiteit

Antoine Driessen

Rabobank

Jan van Dellen

Directeur Economic Board

Anja van Niessen

Bestuursvoorzitter Milence

Harriet Tiemens

Directeur Groene Metropool Regio

Helga Witjes

GS Gelderland

Herre Dijkema

Directeur Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen

Rob Verhofstad

CvB Hogeschool Arnhem Nijmegen

Agnes Schaap

Burgemeester Renkum/Ontspannen Regio GMR

Sigrid Heldig

Oud-directeur Economic Board

Wendy de Jong

Directeur Oost NL

Bertine Lahuis

CvB Radboud UMC

Yvette Akkermans

NovioTech

Haagse kringen:

Twee oud-kamerleden en twee oud-ministers

Toon van Asseldonk
(t.vanasseldonk@kplusv.nl)
Oktober 2024

**Verschil zien,
verschil maken.**